

FİLİSTİN'DE GÜÇ MÜCADELESİ BAĞLAMINDA DİL KAVGASI (1913)*

Öz

Filistin'de I. Dünya savaşının başlamasından kısa süre önce *Hilfsverein der deutschen Juden* öncülüğünde 1912'de Yafa'da Yahudi öğrencilerin teknik bilimlerde eğitim göreceği *Technion* adında bir okulun temeli atıldı. 1913'te okulun eğitime başlamasına yakın bir sırada eğitim dili ile ilgili dernek yöneticileri ile Siyonist gruplar arasında, görüş ayrılığı baş gösterdi. *Hilfsverein* yöneticileri teknik derslerde eğitim dilinin Almanca olmasını savunurken, çoğunluğu doğu Avrupa ve Rusya kökenli Siyonistler, eğitim dilinin bütünüyle İbranicede olmasını savunuyorlardı. Yafa'da *Technion*'un eğitim dili üzerinden başlayan bu tartışma, Siyonistlerce anti-asimilasyoncu bir niteliğe büründürülerek yaygınlaştırıldı. Böylece kısa sürede Kudüs ve Hayfa gibi Filistin'in diğer kentlerine de sıçrayarak 1913-1914 arasında uluslararası kamuoyunda ses getiren bir protesto kampanyasına dönüştü.

Tarihe *Sprachkampf* (dil kavgası) olarak geçen bu tartışma, farklı ülkelerden Filistin'e gelen batılı Yahudiler ile Siyonistler ve yerel Yahudiler arasındaki beklenti ve görüş farklılıklarını su yüzüne çıkardı. *Hilfsverein* yönetimiyle Siyonist gruplar arasında yaşanan dil savaşının arka planında, Avrupalı devletlerin Osmanlı'ya nüfuz etme yöntemlerini ve bir okulun eğitim dili üzerinden bölgedeki rekabetlerini de okumak mümkündür.

I. Dünya Savaşı öncesinde, Osmanlı İmparatorluğu'nun bölgedeki hâkimiyeti devam etmekteyken, *Technion*'un eğitim dili üzerinden yürütülen *dil kavgası*, aynı zamanda, Yahudi ulusunun inşasına giden yolda, İbraniceye yüklenen misyonu, Filistin'deki Siyonist hareketliliği ve İsrail devletinin kurulmasıyla sonuçlanan Siyonist hedeflere nasıl adım adım yaklaşıldığını gözler önüne sermiştir.

Anahtar kelimeler: Filistin, Siyonizm, Ortadoğu, Dil Kavgaları, Yahudiler

Ahmet Asker

Doç. Dr., Mersin
Üniversitesi,
Fen-Edebiyat Fakültesi,
Tarih Bölümü
Öğretim Üyesi.

Ortadoğu Etütleri

Volume 10, No 2,
December 2018,
pp.48-66

* Bu makale, Türk Tarih Kurumu, Ege Üniversitesi, 9 Eylül Üniversitesi ve İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi işbirliği ile 12-15 Kasım 2015 tarihlerinde İzmir'de düzenlenen ULUSLARARASI I. DÜNYA SAVAŞI SEMPOZYUMU'nda bildiri olarak sunulmuştur.

“THE LANGUAGE QUARREL IN PALESTINE IN THE CONTEXT OF POWER STRUGGLE”

Abstract

In Yafa, In Palestine, slightly before the start of the First World War, in 1912 the foundation of a school called "Technion" has been started in the leadership of Hilfsverein der deutschen Juden. In this school the Jewish students would receive the education in technical sciences. A difference of opinion started in 1913, a little before the start of the education of the school between the institution administrators of the school and the Zionist groups about the language of the education. While the administrators of Hilfsverein defended that the language of the education in the technical courses must have been in German, the Zionists of mostly eastern European and Russian origin were defending that the language of the education must have been totally Hebrew. This discussion which started from the language of the education in Technion in Yafa have become widespread under an anti-assimilationist perspective. Accordingly, it spread to the different cities of Palestine such as Jerusalem and Haifa in a short period of time. It then became in 1913-14 as a protest campaign which brought echoes in the international area.

This discussion which the historians called Sprachkampf (The language war) made the difference of opinions between the western Jews who came to Palestine and the Zionist and the local Jews apparent. On the backstage of the language war which took place between the Zionist groups and the Hilfsverein administration, it is possible to see the methods of the European states for penetrating to the Ottoman Empire and their competition of the area on the basis of the language of education. When the rule of the Ottoman Empire was still continuing in the area before the First World War, the language war which continued on the language of the education in Technion also highlighted the mission of the Hebrew language in the construction of the Jewish nation, the Zionists movements in Palestine, and how the Zionists targets were achieved step by step finally resulting in the formation of Israel.

Keywords: Palestine, Sionism, Middle East, Language Wars, Jews, Hilfsverein.

نزاع اللغة في فلسطين في سياق الصراع على السلطة

ملخص

في عام 1912، وقبل بدء الحرب العالمية الأولى بقليل، بدأ في يافا بفلسطين تأسيس مدرسة تدعى "تكنيون" في قيادة "هيلفسيرفاين دير دوشين جودن". في هذه المدرسة، كان سيحصل الطلاب اليهود على التعليم في العلوم التقنية. بدأ الاختلاف في الرأي عام 1913، قبل بدء تعليم المدرسة بقليل، بين مؤسسي المدرسة والجماعات الصهيونية حول لغة التعليم. في الوقت الذي دافع فيه مديرو "هيلفسيرفاين" عن أن لغة التعليم في الدورات التقنية يجب أن تكون باللغة الألمانية، كان الصهاينة من أصل شرق أوروبي وروسي في الغالب يطالبون بأن تكون لغة التعليم هي اللغة العبرية بالكامل. هذه المناقشة التي بدأت حول لغة التعليم في "تكنيون" في يافا، أصبحت فيما بعد منتشرة على نطاق واسع في ظل منظور مضاد للانسجام. تبعاً لذلك، انتشرت هذه الظاهرة إلى مدن فلسطين المختلفة مثل القدس وحيفا في فترة قصيرة من الزمن. ثم أصبح في 1913-1914 كحملة احتجاجية أحدثت أصداءً دولية.

هذه المناقشة التي أطلق عليها المؤرخون Sprachkampf (الحرب اللغوية) أحدثت اختلافاً في الآراء بين اليهود الغربيين الذين جاءوا إلى فلسطين وبين اليهود الصهاينة واليهود المحليين. على خلفية الحرب اللغوية التي وقعت بين الجماعات الصهيونية وإدارة "هيلفسيرفاين"، من الممكن رؤية أساليب الدول الأوروبية للتغلغل في الإمبراطورية العثمانية ومناقشتها على المنطقة من خلال لغة التعليم. عندما كانت سيادة الدولة العثمانية لا تزال مستمرة في المنطقة قبل الحرب العالمية الأولى، فإن الحرب اللغوية التي استمرت على لغة التعليم في "تكنيون" سلطت الضوء على مهمة اللغة العبرية في بناء الأمة اليهودية، الحركات الصهيونية في فلسطين، وكيف تحققت الأهداف الصهيونية خطوة خطوة، وأخيراً نتج عنها تشكيل إسرائيل.

كلمات مفتاحية: فلسطين، صهيونية، الشرق الأوسط، خلاف اللغة، اليهود

Giriş

Osmanlı'nın yıkılışı ile sonuçlanacak I. Dünya savaşının hemen öncesinde Filistin'de, Yahudilere yönelik kurulması planlanan bir teknik okulun eğitim dili etrafında yaşanan mücadele, farklı diyarlardan Filistin'e göç eden Yahudiler arasındaki politik ve kültürel çeşitliliği yansıtmaya bakımdan önemlidir. Söz konusu okul, teknik bilimlerde geri kaldığı düşünülen Yahudi gençlere, eğitim imkânı yaratmak amacıyla *Hilfsverein der deutschen Juden* (Alman Yahudileri Yardımlaşma Derneği) tarafından düşünülmüş ve Hayfa'da inşasına başlanmıştır. Teknik okul, henüz tamamlanmadan, bölgedeki Yahudi halkında büyük heyecan yaratmıştır. Zira bilim ve tekniğin merkezi durumundaki Avrupa'dan uzakta, Ortadoğu'nun kalbinde kurulacak teknik okulun, eğitimde geri kalmış Yahudilere gelişme imkânı kazandırması amaçlanmaktadır. Böylece modern mühendislik bilgisine sahip Yahudi öğrenciler, Filistin'in kalkınmasında önemli rol oynayacaklardır.

Alman Yahudilerin bu okulu kurma girişimleri, Almanya'nın dış ülkelerdeki kültür politikası ile örtüşmektedir. Zira kolonyal yarışa geç katılmış olan Almanya, İngiliz ve Fransızlarla kıyaslandığında kültür politikaları açısından da oldukça geridedir. 20. Yüzyılın başlarından itibaren Osmanlı coğrafyasında Alman nüfuzunu geliştirebilmek için kültür faaliyetlerini hızlandırmış, Alman dilini ve mefkûresini yayacak kurumlar açma yoluna gitmiştir. Dolayısıyla böylesi bir dönemde Alman Yahudileri Yardımlaşma Derneği'nin Filistin'de bir okul açma girişimi, Alman dışişlerinin desteklediği ve yakından takip ettiği bir proje haline gelmiştir.

Ancak bu okulun kuruluşu sırasında ortaya çıkan engelin kaynağı ne Amerika, Fransa veya İngiltere gibi diğer batılı ülkelerin rekabetçi tutumları, ne de Filistin'e Yahudi göçünü kısıtlayarak Siyonist hedeflerin önüne geçmeye çalışan Osmanlı hükümetidir. En büyük engel, okulun eğitim dilinin bütünüyle İbranice olmasını savunan, çoğunluğu Rusya kökenli radikal Siyonistlerden gelmiştir. Alman konsolosluk raporlarında radikal olarak tarif edilen Siyonist Yahudiler, Hilfsverein derneğinin yönetim kurulunun, Teknik okulun ağırlıklı Almanca olan çok dilli bir eğitim programına sahip olmasına yönelik kararına şiddetle karşı çıkmışlar, protesto gösterileri örgütleyerek Filistin'deki diğer Yahudileri etkilemek üzere kamuoyu oluşturmaya çalışmışlardır. Alman Yahudileri Yardımlaşma Derneği'nin yönetim kurulu kararının Teknik okulun eğitiminin Alman karakterine yönelik almış olduğu kararları protesto ederken şiddete varan eylemler düzenlemişlerdir. I. Dünya

Savaş'ın başlamasıyla sonuçsuz kalan bu tartışma, tarihe Dil Mücadelesi (*Language War-Sprachkampf*) olarak geçmiştir. Bu mücadele, amaçları Filistin'de bir yurt, hatta gelecekte bir Yahudi devleti kurmak olan Siyonistler ile farklı tarihsel süreçlerden gelen Yahudiler arasındaki farklı görüş ve yaklaşımları yansıtan ilginç bir örnek olmuştur.

Bu makalede, Filistin'i bir Yahudi toprağına dönüştürmek üzere harcanan çabaların kültürel ayağı olan İbranice'nin ön plana çıkarılması için verilen mücadelenin bir boyutu gözler önüne serilmiştir. Ulus devlet olmanın en önemli şartlarından biri olan ulusal dile sahip olma gereğinin bilincinde olan ve belgelerde radikal olarak tanımlanan Siyonist Yahudiler bu uğurda kendi dindaşlarıyla ve *Hilfsverein* gibi emperyalist çıkarlara hizmet eden Yahudi kurumlarıyla mücadele etmekten geri durmamışlardır. Savaş yıllarında, taraflar arasındaki güç mücadelesi bağlamında yaşanan bu kavga, bir yandan, diğer emperyalist güçlerin yaptığına benzer şekilde Almanya'nın Filistin'e nüfuz etmek için kullandığı argümanları göstermekte, diğer yandan Rusya kökenli Siyonist Yahudilerin radikal tutumlarını gözler önüne sermektedir.

Osmanlı Ortadoğusunda Güç Mücadelesi ve Yabancı Okullar

Emperyalizmin Osmanlı coğrafyasına girişi, keşfedilen ülkelerdeki gibi doğrudan işgal yoluyla değil, Osmanlı sultanlarından ticari ve kültürel alanlarda alınan imtiyazlarla, aşamalı bir süreçte gerçekleşmiştir. Ancak bu imtiyaz kapısı bir kez açıldığında kendi aralarında rekabet içerisinde olan diğer batılı emperyalist devletler Osmanlı coğrafyasında nüfuz sahibi olabilmek için yoğun bir çaba içine girdiler. Batılı devletlerin desteklediği hayır kurumlarınca açılan, gayr-i Müslimlerin eğitimine yönelik okullar, bu nüfuz etme girişiminin bir ayağını oluşturdu. Bu amaçla bir yandan cemaat okullarını himayelerine almaya çalıştılar, diğer yandan Osmanlı coğrafyasında kendi okullarını açmak suretiyle eğitim ağlarını genişlettiler. Osmanlı Devleti yabancı ülkelere tanıdığı kapitülasyonlarla bu sürecin gelişmesine farkında olmadan katkı yapmıştır. Bunun farkına varıldığında Yabancı okulların denetlenmesi çalışmaları başlatılmış ve 1869'da Maarif Umumiye Nizamnamesi yürürlüğe konulmuştur. Ancak bu denetim çabaları kapitülasyonların tanıdığı himaye hakkından dolayı beklenen sonucu verememiştir. II. Meşrutiyet döneminde de yabancı okulları denetleme çabası devam etmiş ancak yine kapitülasyonların tanıdığı himaye hakkı, bu denetimi zora sokmuştur. I. Dünya Savaşı öncesinde

Osmanlı'da yabancılara ve Osmanlı tebaası gayr-i Müslimlere ait toplam 2811 okul bulunmaktadır. Bu okullar, Osmanlı'daki okulların dörtte birine denk gelmektedir.¹ Bu oranlar Osmanlı Devleti'nde yabancıların sahip olduğu nüfuzun eğitimdeki boyutunu ortaya koyması açısından önemlidir.

Filistin de bu etkiden bağımsız değildir. Ortadoğu'daki emperyalist rekabet çerçevesinde Maruniler gibi Ortadoğu'nun yerli Hıristiyanları kadar Yahudiler de bir faktör olarak ön plana çıkmıştır. İngiltere, Fransa, Amerika ve Almanya gibi emperyalist devletler himaye yoluyla Yahudileri kullanma yoluna gitmişlerdir. Siyonistler de kendi hedeflerine ulaşmak için emperyalist rekabeti kullanmaya çalışmışlardır. Hindistan yolu üzerindeki Mısır'ı işgal eden İngiltere ile Suriye üzerinde iddiası olan Fransa'nın Ortadoğu'daki rekabeti Filistin'de iyice açığa çıktığında Yahudilerin rolü daha da önem kazanmıştır. Hem İngiltere hem Fransa Filistin'de nüfuz sahibi olabilmek için Yahudiler ile ilişkilerini güçlendirme yoluna gitmişlerdir. Siyonist projeye sempati duyan İngiltere, açıkça olmasa bile, Yahudilerin Filistin'e göçünü teşvik ederek, orada gittikçe büyüyen Yahudi nüfusu ile Filistin'de güçlü bir dayanak noktasına sahip olmayı hedeflemiştir.² Böylece İngiltere, hem Süveyş kanalının savunmasız doğu yakasını güvenceye almış olacak, hem de haksız yere toprak ele geçirdiği iddiasından kaçınabilecektir.³ Fransa ise, Osmanlı yönetiminin tepkisinden çekindiği için, bu kurumların açıkça desteklendiği izlenimi vermekten kaçınsa da, eğitim sisteminde Fransız dilini fdefqnve kültürünü ön planda tutan *Alliance*⁴ okullarını 20. Yüzyılın başlarından itibaren rakiplerinin Filistin'de gittikçe artan nüfuzları karşısında açıkça desteklemeye başlayacaktır.⁵

Emperyalist yarışa gecikmeli katılan Almanya, Ortadoğu'ya nüfuz etme sürecinde İngiltere ve Fransa ile benzer yöntemler kullanmıştır. Alman Kayseri II. Wilhelm iktidara gelir gelmez dünya siyaseti (Weltpolitik) takip edeceğini ilan etmiş ve öncelikle Osmanlı sultanı II. Abdülhamit ile ilişkilerini geliştirmiştir. Bu kapsamda

¹ Mehmet Emin Elmacı, *II. Meşrutiyet'ten Lozan'a kapitülasyonlar*, (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2001), s.161.

² Ali Arslan, *İkinci Yahudi Göçü. Avrupa'dan Türkiye'ye*, (İstanbul: Paraf, 2010), s. 58-60.

³ James Barr, *Kırmızı Çizgi, Paylaşılmayan toprakların yakın tarihi*, (Çev. Ekin Can Göksoy), (İstanbul: Pegasus Yayınları, 2016), s. 12.

⁴ 1860'da liberal Yahudiler tarafından kurulmuş olan Fransız Yahudi Örgütüdür. Fransız devriminin kavramlarından beslenmiştir. Baskı gören Yahudileri savunmayı ve temel haklarına kavuşmalarını sağlama yönünde çaba harcamayı kendine görev edinmiştir. Birlik kendini 1862'den itibaren özellikle Kuzey Afrika ve Ortadoğu'daki Yahudilerin eğitim ve öğretimine adanmıştır.

⁵ Aron Rodrigue, *Türkiye Yahudilerinin batılılaşması. Alliance okulları 1860-1925*, (Çev. İbrahim Yıldız), (Ankara: Ayraç Yayınevi, 1997), s. 196, 233-6.

1898 yılında Osmanlı'ya; İstanbul, Hayfa, Yafa, Kudüs, Şam ve Beyrut'u kapsayan bir gezi düzenlemiştir. Bu gezinin amacı Osmanlı devleti ile müttefikliğe doğru giden yolda Almanya'nın Osmanlı coğrafyasındaki ticari ve kültürel nüfuzunu arttırmaktır.⁶ Alman Dışişleri bunun için Filistin'deki konsoloslukları aracılığıyla bölgede geniş bir istihbarat ağı kurmuştur. Almanya'nın Filistin'deki askeri, ticari ve kültürel etkinliğinin hızla artması, Almanya ile Osmanlı arasındaki bu yakınlaşmanın doğal bir sonucudur.

Bu bağlamda Alman Yahudilerinin girişimiyle 1901'de Berlin'de kurulan *Hilfsverein der deutschen Juden*, Almanya'nın bölgedeki kültürel yayılcılığına hizmet edecek, *Alliance* okullarının Fransız dili ve kültürünün yaygınlaşmasına yaptığı katkı gibi, Alman dili ve kültürünün yaygınlaşmasına katkı yapacaktır. Osmanlı yönetimi altındaki Filistin'de, Almanya ile Fransa arasındaki rekabet, *Hilfsverein* ve *Alliance* arasındaki rekabete de yansiyacaktır. Her ikisi de Yahudilere hizmet etmek amacı taşıyan bu kurumların arasındaki rekabet, *Hilfsverein*'in Hayfa'da kurmayı planladığı *Technikum* okulunun eğitim dili ile ilgili 1913'te patlak veren krize kadar devam edecektir.⁷ Ancak Yahudi ulusal bilincini geliştirmek için çaba sarf eden Siyonistler, bu bağlamda Yahudi dili ve kültürünün gelişimini yavaşlatacak her türlü müdahaleye karşı bir siyaset geliştirme yoluna gidecekler, arka planda emperyalist hedeflere hizmet eden Yahudi kuruluşlarına Siyonist bir karakter kazandırma mücadelesi vereceklerdir.

Emperyal Güç Mücadelesi Bağlamında Hilfsverein Der Deutschen Juden

Hilfsverein der deutschen Juden (Alman Yahudileri Yardımlaşma Derneği), savaş, pogrom ve göçler nedeniyle büyük sıkıntılar yaşayan Doğu Avrupa ve Ortadoğulu Yahudilerin siyasi ve sosyal durumlarını iyileştirmek amacıyla Dr. James Simon (1932'ye kadar dernek başkanı), Eugen Landau, Max Warburg ve Dr. Paul Nathan öncülüğünde 1901 Mayıs'da Berlin'de kurulmuş bir dernektir. I. Dünya Savaşı'nın başlamasından kısa süre önce derneğin Almanya'da on binin üzerinde üyesi, Amerika, Rusya ve Filistin'de önemli sayıda sempatanı bulunmaktadır. Dernek on binlerce Rus Yahudi'sinin Batı'ya ve Filistin'e göç etmesine sebep olan 1903 ve 1905 Kışinev pogromlarında aktif rol oynamış, alınacak tedbirleri görüşmek

⁶ Necmettin Alkan, "Dış siyasetin bir aracı olarak hükümdar gezileri: Kaiser II. Wilhelm'in 1898 şark seyahati", *Osmanlı Araştırmaları XXXI*, (İstanbul: 2008), s.10.

⁷ Rodrigue, *Türkiye Yahudilerinin batılılaşması*, 236.

üzere 1903'te Viyana'da, 1905'te de Londra'da, konferanslar düzenlemiştir. Dernek öncelikle Almanya'daki ve diğer ülkelerdeki Almanca konuşan Yahudilerin bilimsel, kültürel ve ekonomik gelişimlerine katkı sağlamayı hedeflemektedir. Bu amaçla Doğu Avrupa, Rusya ve Osmanlı'da okullar açmış, böylece Alman Yahudileri arasındaki bağları güçlendirmeye de çalışmıştır. Bu derneğin açtığı okullarda –İbraniceye yer verilmesine rağmen– Alman dili ve kültürü ön planda tutulmaya çalışılmıştır. Alman Dışişleri bu derneği, 1860'da Fransa'da kuruluşundan beri çeşitli ülkelerde okullar açarak eğitim yoluyla Fransız kültürünün yayılmasına hizmet eden Paris merkezli *Alliance Israélite Universelle*'e bir alternatif olarak görmüş, Alman Yahudileri için merkezi bir rol oynamasının yanı sıra Alman dilini ve kültürünü yayan bu derneği desteklemiştir. *Hilfsverein*, Filistin'de ana okuldan öğretmen lisesine kadar uzanan ve eğitim dili İbranice olan ancak Almancanın ön planda yer aldığı kapsamlı bir eğitim sistemi kurmuştur. 1913'te derneğin Hayfa'da kurmayı planladığı bir teknik okulda fen bilimleri alanındaki derslerin Almanca dilinde anlatılacağına açıklanması, Siyonist çevrelerin sert tepkisi ile karşılaşınca, *Technion*, Siyonistler ile *Hilfsverein* yöneticileri arasında bir *mesele* haline dönüşecektir.⁸

Technion (Technikum): Hayfa'da Bir Teknik Üniversitenin Kuruluş Süreci

XX. Yüzyılın başlarında Hayfa'da fen bilimleri alanında modern eğitim verecek bir okulun açılması düşüncesi doğmuştur. Böylesi bir okulun kurulması fikrini yaymak ve destek toplamak üzere Viyana'da felsefe okuyan Martin Buber; Berlinli yazar ve editör Berthold Feiwel ve Chaim Weizmann bir topluluk kurdular. Bu topluluğun üyeleri, yaşadıkları yerlerde üniversitelere girmek isteyen Yahudi gençlerin karşılaştıkları zorlukları anlatan bir bildiri hazırladılar. Bildiride, Yahudi gençlerin teknik eğitim almakta yaşadıkları problemlerin altı çizilmektedir. Onlara göre bu sorunun temelinde ekonomik ve sosyal engeller bulunmaktaydı.⁹

Yahudiler –özellikle doğu Avrupa ve Rusya kökenliler– genelde erken yaşta ticari işlerle ilgilenmeyi tercih ettiklerinden teknik bilimlerde geri kalmaktaydılar. Hayfa'da kurulacak teknik okul sayesinde Yahudi gençlerine bilimsel dallarda mesleki eğitim verilmesinin yolu açılmış olacaktır. Bu okuldan mezun olacak

⁸ Ze'ev Wilhem Falk, "Hilfsverein der deutschen Juden", *Encyclopaedia Judaica*, Fred Skolnik - Michael Berenbaum (Ed.), Cilt. 9, (Detroit: Keter Publishing House, 2007), s. 106–7.

⁹ Martin Buber, Berthold Feiwel, Chaim Weizmann, *Bet Sefer Gavao Yehudi*, (Geneva-Lausanne: 1902).

öğrenciler böylece ileride Yahudi sanayisinin gelişmesine de ciddi katkı sunabileceklerdir. 1903'te toplanan I. Meclis Yahudi yönetimini oluşturmaya yönelik atılan önemli bir siyasi adımdır. Meclis başkanı, Dr. Menahem Ussishkin mecliste Filistin'de Yahudilere yönelik bir yükseköğretim enstitüsünün kurulmasının önemini dile getirmiştir. Meclis, Filistin'de bir politeknik enstitüsünün kurulması önerisini desteklemiştir. Böylece *Technion*'un kuruluşuna doğru önemli bir adım atılmıştır. *Technion*'un fikir babası olarak anılan Alman Yahudileri Yardımlaşma Derneği'nin yöneticilerinden Dr. Paul Nathan, farklı Yahudi gruplarını *Technion* şemsiyesi altında bir araya getirmekte ve kaynak bulmakta merkezi bir rol oynamıştır. Okulun kuruluş çalışmaları Dr. Paul Nathan'ın 1907'de Filistin'i ziyaret etmesiyle hız kazanmıştır. Okul için, Moskova'dan Wissotzky 100.000 ruble, New York'tan Jacob Schiff 100.000 dolar bağışta bulundular. Böylece *Hilfsverein*'in öncülüğünde, Alexander Baerwald'ın mimarlığını yaptığı okul binasının inşaatına başlanmış ve okulun temeli 1912'de Hayfa'da, Karmel dağı'nın eteklerinde atılmıştır.¹⁰ Eğitime başlamasına yakın bir dönemde *Technion*'un yönetim kurulu, eğitim politikasını belirleyen kararları açıklamıştır. Bu açıklama sonrasında okulun eğitim diliyle ilgili Siyonistler ile *Hilfsverein* yöneticileri arasında, tarihe dil kavgası olarak giren bir süreç başlamıştır.

Dil Kavgası ve Taraflar

Eğitim dili ile ilgili çatışmanın temelinde, değişik coğrafyalardan Filistin'e gelen Batılı ve Doğulu Yahudilerin geleceğe dair farklı beklenti ve duygular içerisinde oluşları yatmaktadır. Fransa ve Almanya'dan gelenler başta olmak üzere Batı Avrupalı Yahudiler, 19. Yüzyılın sonlarına gelindiğinde, her ne kadar anti-semitik dalgadan olumsuz yönde etkilenseler de, en azından hukuki düzeyde kendilerini yüzyıllardan beri baskı altında tutan kısıtlamalardan kurtulabilmişler, meslek seçme, emlak alıp satma, seyahat etme gibi temel yurttaşlık haklarına kavuşmuşlardır. Batı Avrupa'nın eğitim kurumlarında birkaç dil bilen çağdaş Yahudiler olarak görece daha özgür düşünebilmektedirler. Ancak Polonya, Baltık ülkeleri, Ukrayna ve Rus çarlığında bulunan Yahudiler, Batıdaki dindaşlarına göre çok daha zor durumdaydılar. 20. Yüzyılın başlarında, temel yurttaşlık haklarından dahi mahrum bir şekilde, pogromların kolay hedefi halindeydiler.¹¹ Bu durum Doğu Avrupa'dan

¹⁰ Yaakov Dori, "Technion, Israel Institute of Technology", *Encyclopaedia Judaica*, Fred Skolnik ve Michael Berenbaum (Ed.), Cilt: 19, (Detroit: Keter Publishing House), s. 571-2.

¹¹ David Fromkin, *Bariş son veren bariş. Modern Ortadoğu nasıl yaratıldı? 1914-1922*, (Çev. Mehmet Harmancı), (İstanbul: Sabah Kitapları), s. 268.

Filistin'e veya Amerika'ya kaçmak zorunda olan Yahudilerin daha muhafazakâr ve radikal oluşlarını açıklar. Dil savaşında da görüleceği üzere, Siyonizm'e yaklaşımlarında radikal milliyetçi tavırlarının etkisi görülecektir.

Dil savaşına taraf olan üç örgüt; *İbranice Dili Komitesi* (Hebrew Language Committee -Va'ad ha-Lashon ha-Ivrit), *Öğretmenler Birliği* (Hebrew Teachers Association-Ichud ha-Morim) ve *Hilfsverein* örgütleridir. Ancak arka planda Alman Dışişleri de tartışmaya taraf olmuş ve açıkça olmasa bile *Hilfsverein*'i himaye eden bir politika takip etmiştir.

Eliezer Ben-Yehuda öncülüğünde 1890'da kurulan *İbranice Dili Komitesi*'nin amacı, yazılı ve sözlü İbranicede akademik araştırmalar yapmak, bu sayede İbraniceyi zenginleştirmek ve çeşitli ülkelerden Filistin'e göçen Yahudi grupların konuşabileceği, eğitimde ders dili olarak kullanılabilir ortak bir İbraniceyi hayata geçirmektir. Böylece Yahudiler arasında dilde birlik sağlanacak ve ulusal aidiyet duygusu güçlendirilecektir. *Öğretmenler Birliği* (Hebrew Teachers Association - Ichud ha-Morim), eğitim seviyesini ve okulların standartlarını yükseltmek, okullarda Yahudilik bilincini ve İbraniceyi geliştirmek ve de öğretmenlerin koşullarını iyileştirmek amacıyla 1903 yılında kurulmuştur. Birlik öğretmenleri, Fransızca ve Almancaya ağırlık veren *Alliance* ve *Hilfsverein*'in okullarında, İbraniceye yer verilmesi için baskı yapmıştır. *Technion* yönetim kurulunun, teknik bilimlerdeki derslerde Almancanın kullanılacağını açıklamasından sonra dersleri boykot etme kararı almıştır.¹²

Almanya ise konuya dolaylı olarak müdahil olmuştur. Alman Kayseri II. Wilhelm'in dünyaya açılma stratejisi (Weltpolitik) ve bu çerçevede şekillenen *Drang nach Osten* politikası Alman Dışişleri'nin ilgisini Osmanlı topraklarına yönlendirmiştir. *Hilfsverein* okulları Filistin'de Alman nüfuzunu arttırmanın bir yolu olarak görülmektedir. Okullara destek veren Almanya'nın bölgede görevli konsolosları *Technion*'un eğitim dili ile ilgili Siyonistlerin kopardığı yaygarayı yakından takip ettiler. 1908 devriminin özgürlük ve eşitlik atmosferinden kaynaklı olarak cemaat içi olaylara müdahale etmeme tavrı gösteren Osmanlı hükümeti ile Rusya'yı da tartışmanın içine çekmek üzere, basında manipülatif haberler yayınlanmasını sağladılar. Kudüs, Yafa ve Hayfa'daki Alman konsolosluk görevlileri,

¹² Dennis Kurzon, "The Language War: Hebrew and Other Languages in Pre-First World War Palestine", *The Studies on the Hebrew Language*, (Cambridge Scholars Publishing, Newcastle upon Tyne, 2014), s. 107-8.

Almanya karşıtlığı haline dönüşme tehlikesi gösteren dil kavgası ile ilgili ayrıntılı raporlar hazırladılar.

Hilfsverein yöneticileri, Almanya'nın teknik bilimlerde ileri seviyede olması ve burada yetişecek çocukların iş bulma imkânı açısından önemli bir Avrupa dilini daha öğrenmeleri adına, derslerin Almanca verilmesi taraftarıydılar. *Technion*'da ders verecek hocaların çoğunlukla Alman kökenli ve anadillerinin Almanca olması da diğer bir faktördür. Ancak, özellikle doğu Avrupa ve Rusya'dan göç eden, muhafazakâr Yahudiler ve Siyonist liderler eğitim dili olarak İbranice kullanılmamasını arzuluyorlar, bunun ulusal birliği güçlendirecek önemli bir faktör olduğunu görmekteydiler. Almancayı savunanları ise, ulusal bilinci zayıf, İbranice karşıtı ve asimilasyoncu olmakla suçlamaktaydılar. Böylece Siyonist çevreler, *Öğretmenler Birliği* öncülüğünde, 1913-1914 arasında asimilasyon karşıtı bir protesto kampanyası başlattılar. Bu çerçevede Filistin'in farklı yerlerinde gösteriler ve grevler organize ettiler.

Protestolar

Technion'un eğitim dili ile ilgili protestoları başlatan gelişme, okulun yönetim kurulu toplantısında alınan kararların bir gazetede yayınlanması olmuştur. *Jüdischen Institut für technische Erziehung in Palästina*¹³ (Filistin'de Yahudi Teknik Eğitim Enstitüsü) idare meclisi Dr. James Simon başkanlığında 26 Ekim 1913'te Berlin'de toplanır. Toplantıda okulun eğitim stratejisiyle ilgili önemli kararlar alınır. Almancanın sadece Hayfa'daki Teknik okulda değil, Alman Yahudileri Yardımlaşma Derneği'nin *Technion*'a öğrenci yetiştiren ilk ve orta kademedeki bütün okullarında geniş bir yer tutmasına karar verilir. 31 Ekim 1913'te Siyonistlerin Almanya'daki merkezi yayın organı *Die Welt*'te yayınlanan kararlara göre okulda resmi bir eğitim dili öngörülüyor, fakat enstitünün Yahudi karakteri gözetilerek İbranice özel bir yer tutacağı belirtilmektedir. Ayrıca Şark halklarının ve Osmanlı vatandaşlarının birlikteliğini sağladığından dolayı Arapça ve Türkçe'nin de yoğun bir şekilde kullanılmasının önemi vurgulanmaktadır. Doğa bilimleri ve teknik bilimlerle ilgili derslerin ise “*modern zamanların bilimsel gelişmesinde önemli bir rol oynayan, büyük bir medeniyet ve kültür dili*” olarak tarif edilen Almancada yapılması uygun bulunmuştur. İngilizce ve Fransızcanın ise öğrencilere, gelecekte

¹³ Belgelerde farklı adlandırmalar yer alsa da kastedilen hep aynı okuldur: *Technion* (İngilizce) veya *Technikum* (Almanca).

İngiliz ve Fransız egemenlik alanlarında iş bulmada kolaylık sağlanması açısından üst sınıflarda kapsamlı bir şekilde öğretilmesi istenmektedir. Enstitü'nün eğitim politikası aşağıdaki maddelere göre belirlenmiştir:

Enstitünün bütün dalları için zorunlu tutulacak resmi bir ders dili olmayacaktır. İbranice, Teknik okulun Yahudi karakterine uygun olarak, en ayrıcalıklı bir konuma haiz olacaktır.

Arapça ve Türkçe, öğrencilerin Şarktaki ve Osmanlı devletindeki yerli halklarla sıkı bir vatandaşlık ve iş ilişkileri geliştirebilmelerini sağlayacak yoğunlukta kullanılacaktır.

Doğa bilimleri ile teknik dersler, öğrencilere modern zamanların bilimsel gelişmesine aracılık eden büyük kültür dillerinden birini aktarmak amacıyla Almanca öğretilecektir.

Öğrencilere ileriki kariyerlerinde ve de İngilizce ile Fransızca gibi Avrupa dillerinin hâkim olduğu coğrafyalarda kolaylık sağlayacağından, İngilizce ve Fransızca üst sınıflarda kapsamlı bir şekilde ele alınacaktır.¹⁴

Die Welt'te beş başlık altında yayınlanan yönetim kurulu kararları, eğitim dilinin tamamıyla İbranice olması yönünde çaba harcayan Siyonistlerin beklentisini karşılamaktan çok uzaktır. Eğitim dilinin her aşamada İbranice ağırlıklı olmasını savunan Siyonistler, bu kararlar karşısında, Kudüs, Hayfa ve Yafa'da protesto gösterileri düzenlediler. İlk olarak teknik okulun yönetim kurulunda bulunan üç Siyonist aktivist; Schmarja Levin¹⁵, Louis Ginzberg (Ahad Ha'am)¹⁶ ve Dr. Jehiel Tschlenow¹⁷ bu görevlerinden istifa ettiler.¹⁸ Ancak okulun kuruluşunda öncü rol

¹⁴ Das Politische Archiv des Auswärtigen Amts, Löytved Hardegg "Unter Bezugnahme auf den Bericht von 8. August 1913, Jn Nr. 2026.", nr.392, Haifa, den 10 November 1913.

¹⁵ Siyonist aktivist lider. Rusya'da doğdu. Üniversiteyi Berlin'de okudu. Bu sırada Rus Yahudileri Bilim Derneği üyeliği yaptı. 1911'de *Engeres Aktions-Comite* (EAC) üyeliğine seçildi. 1913'te Amerika'ya gitti ve savaş bitene kadar orada kaldı. Amerika'da iken yoğun Siyonist faaliyetler içerisinde bulundu. (1867-1935). Jehuda Reinharz, *Dokumente zur Geschichte des deutschen Zionismus 1882-1933*, (Tübingen: Mohr, 1981), s. 160.

¹⁶ İbranice dil bilgini. Berlin, Straßburg ve Heidelberg'te üniversite eğitimini aldı. Heidelberg'de Felsefe doktoru oldu. 1899'da Amerika'ya gitti ve 1902'de Yahudi teolojisi üzerine Profesör oldu. Talmud hakkında birçok eser kaleme aldı. (1873-1953). Frederick T Haneman, "Ginzberg, Louis", *The Jewish encyclopedia*, (New York, London: Funk and Wagnalls, 1901-1906), s. 671.

¹⁷ Rusya'da doğdu. Moskova Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun oldu ve Moskova'da doktorluk yaptı. Aynı zamanda EAC (Engeres Aktions Komitee) ikinci başkanıydı. 1911'de Dünya Siyonist Örgütü yönetim kurulu başkan yardımcısı oldu ve Siyonist organizasyonlarda aktif rol oynadı. (1863-1918). <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/judaica/ejud_0002_0020_0_20075.html> Erişim Tarihi: 20.7.2015.

¹⁸ Das Politische Archiv des Auswärtigen Amts, Löytved Hardegg, "Unter Bezugnahme auf den Bericht vo 8. August 1913, Jn Nr. 2026.", nr.392, Haifa, den 10 November 1913.

üstlenen *Hilfsverein* yöneticileri ile çocuklarının Avrupa'nın bilim dili olarak kabul edilen Almancada eğitim görmesini isteyen aileler, Almancada ısrarcı olmuşlardır. Sonuçta Siyonistlerin *Technion* ile ilgili başlattığı protesto kampanyası, *Hilfsverein*'in Filistin'deki bütün okullarına yönelmiştir.

Hayfa'daki Protestolar

Die Welt'te yayınlanan yazıdan 2 hafta sonra, 15 Kasım 1913'te, yaklaşık 300 kişilik Siyonist bir grup, idare meclisinin kararını protesto etmek için teknik okulun yakınlarında toplandılar. Siyonist eylemcilerin öncelikli amacı, teknik okulun en azından orta sınıfında derslerin İbranice yapılmasını sağlamaktır. Aksi halde dersleri boykot edeceklerini ve kendi hususi okullarını açacaklarını belirttiler. Yönetim kurulundan istifa eden üç Siyonist'in Yahudi, kamuoyunu etkilemek ve böylece yönetim üzerinde bir baskı unsuru oluşturmak amacıyla bu protesto gösterilerini organize ettikleri tahmin edilmektedir. Protesto gösterilerine katılanların yarıya yakını kadın ve çocuklardan oluşmaktaydı. Protestodaki konuşmacılar arasında Almanya kökenli Dr. Moses Auerbach, Rusya kökenli Kaufmann Pewsner ve *Hilfsverein* okullarında öğretmenlik yapan Osmanlı Yahudisi Bensabath bulunmaktadır.¹⁹ Hayfa'daki Siyonist eylemciler protestoların Yahudiler açısından önemli diğer iki kent olan Yafa ve Kudüs'e de sıçraması için yoğun bir çaba sarf ettiler ve bunda başarılı oldular.

Yafa ve Kudüs'ten Yükselen Siyonist Tepkiler

Teknik okulla ilgili alınan karara en sert tepki, yüzyılın başlarında Filistin'de yeni Yahudi yaşamının ve Siyonizm'in merkezi olarak yükselmekte olan Yafa'dan gelmiştir. Bu kentin diğer bir özelliği İbranice dilinin özenle korunduğu ve geliştirildiği bir liseye ev sahipliği yapmasıdır. Hayfa'daki teknik okulun eğitim diliyle ilgili yükselen Siyonist tepkinin Yafa'daki çıkış noktası işte bu lisedir. *Öğretmenler Birliği*'ne üye Siyonist lise öğretmenlerinin başlattığı ve öğrencilerin desteklediği protestoların amacı Hayfa'daki teknik okulun Yahudi karakterinin, özellikle de İbranice korunmasının ve de güçlendirilmesinin önündeki engellerin kaldırılmasını sağlamaktır. Bu amaçla okulun yönetim kurulunun Berlin'deki toplantısından çıkan kararları kınayarak *Hilfsverein*'in bütün okullarına savaş açtılar.

¹⁹ Löytved Hardegg, "Unter Bezugnahme auf den Bericht vo 8. August 1913, Jn Nr. 2026.", nr. 392, Haifa, den 10 November 1913.

Hedefleri, Hayfa'daki teknik okul ile beraber, Almanca ağırlıklı eğitim veren derneğin bütün okullarında eğitimin İbranice yapılmasını sağlamaktır. Siyonistlerin büyük bir kısmı İbranice'nin korunması ve geliştirilmesi meselesini adeta bir *Yahudi Rönesansı* olarak görmekteydiler. Fakat konsolosluk raporlarına göre İbranice'nin teknik okulda eğitim dili olarak kullanılması önerisi o dönem için gerçekçi olmayan, hayali bir istektir. Ancak bu tür eylemlerle Siyonistler, yüzyılın başlarında İbraniceyi Filistin'de önemli bir faktör haline getirmeyi başarmışlardır.²⁰

Hilfsverein'in 140 çocuklu bir erkek okulu protestolardan olumsuz etkilenmiştir. Veliler Siyonistlerin şiddet içerikli tehditlerinden korktukları için çocuklarını bir süre okula göndermediler. Siyonist gençler grev zamanında para alamayan öğretmenlerinin maddi sıkıntılarını karşılamak ve İbranice ders veren rakip bir okulun kurulmasına katkı sunmak üzere kendi aralarında bir fon oluşturdular. Tel Aviv'deki eğitim çevreleri de öğrencileri protesto gösterilerine ve boykota katılmaları için kışkırtmaktaydılar.²¹

Bu bağlamda protestocu gruplar, Yahudi ailelerini, çocuklarını *Hilfsverein*'in okullarına göndermemeye ve okullarda görevli öğretmenleri istifaya davet ettiler. Bu protestolardan etkilenen bazı aileler, çocuklarının İbranice dili dışında eğitim almasına müsaade etmeme kararı aldılar. Yafa'da bulunan *Ezra* okulundaki öğrencilerin anne ve babaları böyle bir kararı deklere eden bir bildirin altına imza attılar:

Biz aşağıda imzaları bulunanlar, çocuklarımızı *Ezra* okulundan alıp koşullarımız yerine getirilmedikçe onları geri getirmeyeceğimize söz veriyoruz.

Berlin'deki *Ezra*'ya imzalarımızı içeren bir telgraf gönderilecek ve *Ezra* Derneğinden okuldaki öğretim dilinin yalnızca İbranice olmasını isteyeceğiz ve telgrafla yanıt bekleyeceğiz. Salı gününe kadar yanıt bekleyeceğiz.

Kararların yerine getirilmesini izlemek için beş anne-babadan oluşan bir alt kurul seçilmiştir. Eğer *Ezra* isteklerimizi kabul etmezse, bu alt kurul, Öğretmenler Merkezi ile birlikte hareket ederek gecikmeksizin bir okul açılmasını sağlayacaktır.²²

²⁰Das Politische Archiv des Auswärtigen Amts, Heinrich Brode, nr.392, Jaffa, den 24 November 1913.

²¹Das Politische Archiv des Auswärtigen Amts, Heinrich Brode, nr.392, Jaffa, den 24 November 1913.

²² Kurzon, "The Language War: Hebrew and Other Languages in Pre-First World War Palestine", s. 114.

Protestolara katılan bir grup öğrenci, tepki olarak *Technion* yönetim kurulundan istifa eden Ginzberg'e bir mektup yazarak İbranice eğitimdeki kararlılıklarını bildirdiler: *Ülkemizde konuşma ve öğretim için yalnızca İbranice'nin kullanılabilceğini ve kullanılmasını gerektiğini bütün dünyaya kanıtladık, ülkemizde kurulmakta olan tek yükseköğretim kurumuna büyük umut bağladık. Eğitimimizi sürdürme ve tam İbranice bir eğitim alma umuduyla sevinçliyiz. Technion'un dili İbranice olabilir ve olmalı!*²³

Kudüs'teki tepkiler Yafa'daki kadar yoğun değildir. Siyonist aksiyon komitesi, Filistin'deki bütün Yahudi okullarında genel bir greve gidilmesi için çağrıda bulunmuştur.²⁴ Ancak eylemcilerin grev çağrısına Kudüs'ten sadece öğretmen okulu katılmıştır. Zira Kudüs'ün yerli Yahudi aileleri ile Yahudi cemaatinin siyasi ve dini liderleri *Hilfsverein*'in eğitim sistemini desteklemişlerdir. Bölgenin tüccarları önemli bilim ve ticaret dili olan Almancanın yoğun olarak kullanılmasından yanaydılar.²⁵

Dr. Paul Nathan'ın Bölgeyi Ziyareti

Hilfsverein'in ikinci başkanı Dr. Paul Nathan derneğin genel sekreteri Dr. Cahn ile sorunu yerinde görmek üzere 1913 Aralık ayında Berlin'den Filistin'e gelir. Protestoların devam ettiği sırada bölgede incelemelerde bulunan Dr. Paul Nathan ve Dr. Cahn derslerin İbranice yapılması için başlatılan protestolara katılan öğretmenlere taviz verilmemesi konusunda anlaşılır. Bunun üzerine *Technion* yönetim kurulu son durum karşısında alınacak tavrı görüşmek üzere yeniden toplanır. Toplantıda doğa bilimleri ile teknik bilim alanlarındaki derslerin Almanca yapılması kararının politik açıdan akılcı olup olmadığı, bu konuda geri adım atılıp atılmayacağı ve Alman Yahudilerinin baskılara boyun eğip eğmeyeceği görüşülür. Sonuçta yardımlaşma derneğinin eğitim ilkelerinden ve prensiplerinden ödün vermemesi ve *Technion* ile ilgili önceden alınan kararların arkasında durulması kararlaştırılır. Buna göre okulun desteklenmesine devam edilecek, fakat kimse okula devam etmeye zorlanmayacaktır. Tepkilerden dolayı şimdilik okulun çok fazla talep görmeyeceği, ancak zamanla, tepkilerin azalmasından sonra okula yönelik ilginin artacağı öngörülmektedir.²⁶ Ayrıca protesto eylemlerine katılan, *Hilfsverein*

²³ Kurzon, "The Language War: Hebrew and Other Languages in Pre-First World War Palestine", s. 112.

²⁴ Das Politische Archiv des Auswärtigen Amts, Schmidt, , nr.392, Jerusalem, den 24 November 1913.

²⁵ Das Politische Archiv des Auswärtigen Amts, Schmidt, nr.392, Jerusalem, den 24 November 1913.

²⁶ Das Politische Archiv des Auswärtigen Amts, Heinrich Brode, nr.392, Jaffa, den 24 November 1913.

okullarında görevli öğretmenlerin görevlerinin 10 Aralık Çarşamba gününden itibaren askıya alınmasına karar verilir. Bunun üzerine Siyonist eylemciler Kudüs'te bulunan bir öğretmen okulundaki ders sırasında, sınıfların pencerelerinden içeriye koku bombaları dahi atmışlardır.²⁷

Protestoların Sonlanması İçin Alınan Önlemler

Hilfsverein yetkilileri ve Alman Dışişleri, Siyonistlerin, derneğin okullarını hedef alan protestolarını sonlandırmak için diplomatik girişimlere başladılar. Yafa konsolosu Dr. Heinrich Brode, bir Rus meslektaşının sorun çıkaran Rusya kökenli itaatsiz Yahudilerin Filistin'den Sibiry'a sürgüne gönderilebileceği konusunda Siyonist liderlerin uyarılacaklarını vadetmesinden hareketle, *Technion*'un eğitim diline gösterilen tepkileri yatıştırmak için Rus diplomatlardan yardım alınabileceğini düşünmektedir. Ayrıca Berlin'e, Siyonist protestolara tepki göstermesi için Rus hükümetinin kışkırtılmasını tavsiye etmiştir. Brode, Almanya'nın İstanbul Büyükelçisi Freiherrn von Wangenheim ile Kudüs ve Hayfa'daki Alman konsolosluklarına gönderdiği ayrıntılı raporunun sonunda, yukarıda bahsedilen önlemler sayesinde Filistin'de Siyonistlerin öfkesinin dindirilebileceğini belirtmiştir. Brode ileride olayların Almanya'nın politik veya ekonomik çıkarlarına zarar verecek bir boyut kazanması halinde, Siyonist faaliyetleri bastırmak için Osmanlı hükümetinin de kışkırtılabileceğinden bahsetmektedir. Buna göre *Bab-ı Ali*'nin dikkati Filistin bölgesindeki Siyonist faaliyetlere çekilebilir, bu sayede *Bab-ı Ali*, bölgedeki Siyonist tahriklerin önüne geçmek için daha çok çaba sarf edebilir: "*Türk hükümetinin dikkati Filistin'de adım adım ilerleyen hususi devlet oluşumuna yöneltilmelidir. Gerçi bunun öncüleri ultra-Siyonistler kendilerini memnuniyetle Osmanlı'nın sadık yurttaşları olarak göstermektedirler. Fakat gerçekte kendilerini bölgenin bağımsız efendileri olarak hissetmeye başladılar.*"²⁸

Dr. Brode'nin "*Bab-ı Ali'nin dikkatinin bölgedeki Siyonist hareketliliğe çekilmesi*"ni gündeme getirme teklifi hemen yankı bulmuştur. Bu amaçla İstanbul'da, Almanya'nın Osmanlı İmparatorluğu'ndaki nüfuzunu arttırmaya yönelik yayın yapan *Osmanische Lloyd* gazetesinin 20 Aralık 1913 tarihli nüshasında Siyonist tepkilerden rahatsız olan Yahudi ailelerin, karşı protestosuyla ilgili bir habere yer verilmiştir:

²⁷ Das Politische Archiv des Auswärtigen Amts, Schmidt, nr.392, Jerusalem, den 16 Dezember 1913.

²⁸ Das Politische Archiv des Auswärtigen Amts, Heinrich Brode, nr.392, Jaffa, den 24 November 1913.

Yahudi nüfusumuzun çoğunluğunun radikal Siyonistlerin terörizmine yönelik öfkesi durulmuyor. Yoksul Kudüs'ümüzde bir günde yüz kişi, sempatinin bir göstergesi olarak Hilfsverein'a üye oldu. Ailelerin oluşturduğu yüksek katımlı topluluk çocuklarının kışkırtılmasını şiddetle protesto ettiler. Yardımlaşma derneğinin okulları sadece biraz daha az öğrenci sayısı ile faaliyetine devam ediyor. Sadece öğretmen okulu önemli bir kayıp verdi, çünkü protestolara karışanlar okuldan mümkün olduğunca uzak tutuluyor.²⁹

Eğitim dili tartışmaları, I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla sona erdi. *Technion* binası savaş sırasında Osmanlı ordusu tarafından, savaş sonrasında ise 1924'de kadar İngiliz ordusu tarafından askeri hastane olarak kullanılacaktır. 1924'te eğitime başlayacak olan *Technion*'da eğitim dili ile ilgili tartışma savaşta yenilen Almanya'nın bölgedeki etkisini yitirmesiyle beraber son bulacak ve dersler İbranice dilinde yapılacaktır.³⁰

Siyonist Protestolar İle İlgili Değerlendirmeler

Almanya'nın Hayfa konsolosu Löytved Hardegg, Yahudilerin Osmanlı yönetimiindeki Filistin'e daha sağlam ayaklarla basmadıkları sürece Siyonist politikaların kısa vadeli ve başarısız olmaya mahkûm olacağını düşünmektedir. Zamanla kendiliğinden gelişecek olan İbranice dilinde eğitim yapılabilmesinin ise ciddi bir maddi yeterliliğe bağlı olduğunun altını çizmektedir. Hardegg'e göre, abartılı taleplerde bulunan Siyonist eylemciler, zaten bölgedeki Yahudi varlığına şüpheyle yaklaşan Arapların huzursuzluğunu daha da arttırmaktaydılar. Hardegg dil kavgasının Yahudi birliğini zayıflattığını düşünmektedir.³¹

Almanya'nın Yafa konsolosu Dr. Heinrich Brode, protestocu gençlerin büyük kısmının, eski vatanlarında baskı görmüşken, yeni vatanlarında baskıcılara dönüşen Rus kökenli Yahudiler olduğunu belirtmektedir. Dr. Brode, protestoların, özellikle Almancayı hedef almadığını, genel olarak İbranice dışındaki dillerin eğitim dili olarak kullanılmamasına yönelik olduğunu, dolayısıyla Almanya'nın çıkarları açısından kaygılanacak bir durumun söz konusu olmadığını belirtmiştir. Brode'ye göre bu protestoların olumlu sayılabilecek bir sonucu olmuştur. Bu tartışma sayesinde, Almanya'daki Yahudiler, daha iyi bir eğitime ve kültüre sahip batılı Ya-

²⁹ "Der Kampf um die hebräische Unterrichtssprache", *Osmanische Lloyd*, in *AAPA*, nr.392, 20 Dezember 1913.

³⁰ Dori, "Technion, Israel Institute of Technology", s. 572.

³¹ Das Politische Archiv des Auswärtigen Amts, nr.392, Haifa, den 17 November 1913.

hudilerin; Rusya, Romanya veya Galiçya kökenli *asalak* doğu Yahudilerinin baskıcı eylemlerine, gelecekte katlanıp katlanmayacaklarını tartışmaya başlamışlardır. Brode; *ultra-Siyonistler* olarak nitelendirdiği bu protestocuların eski devletlerinde görmüş oldukları baskı ve şiddetten dolayı her türlü yabancı dayatmasına güçlü bir nefret ve öfkeyle karşılık vermelerini doğal karşılamaktadır. Brode'ye göre bu tepki, özellikle Alman Yahudilerine yönelmiş bir tepki değildir. Protestocular Yahudi karakterinin geliştirilmesini yavaşlatacak her girişime aynı tepkiyi göstereceklerdir. Ancak yine de Brode Alman Yahudilerinin bu durum karşısında korkuya kapılmalarını ya da çekinmelerini doğru bulmamaktadır.³² Almanya'nın Kudüs konsolosu Schmidt ise Fransızcanın ağırlıkta kullanıldığı *Alliance* okullarına yönelik benzer bir tepkinin oluşmamasının manidar olduğuna dikkat çekmektedir.³³

³² Das Politische Archiv des Auswärtigen Amts, Heinrich Brode, nr.392, Jaffa, den 24 November 1913.

³³ Das Politische Archiv des Auswärtigen Amts, Schmidt, nr.392, Jerusalem, den 24 November 1913.

Sonuç

Hilfsverein'in girişimi ile açılması planlanan *Technion*'un eğitim dili tartışmaları, Filistin'deki girift ilişkilerin boyutlarını göz önüne sermiştir. Meselenin bir boyutu, Osmanlı egemenliğindeki bir coğrafyada batılı devletlerin nüfuzlarını arttırmak için giriştikleri güç elde etme mücadelesi ve kültür emperyalizmidir. Emperyalist yarışa gecikmeli başlayan Almanya, *Hilfsverein*'i kültürel nüfuzunun arttırmanın öncü bir kolu olarak görmüştür. Kaleme alınan raporlar, Almanya'nın konsoloslukları aracılığıyla bölgede geniş bir istihbarat ağına da sahip olduğunu göstermektedir. Bu durum, Osmanlı-Alman yakınlaşmasının doğal bir sonucudur. Raporlarda geçen isimler ve bağlı oldukları devletler, Siyonistlerin uluslararası örgütlenme yeteneği hakkında da bir fikir vermektedir. 20. Yüzyılın başlarında Filistin'de bir okulun eğitim dili ile ilgili başlayan tartışmaya, Rusya'dan, Almanya'dan, Amerika'dan Siyonistlerin müdahil olduğu görülmüştür. Batılı devletler, Yahudileri, Siyonistler ise batılı devletleri kullanma yoluna gitmişlerdir. Ortadoğu'nun asıl hâkimi olan Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde, Balkanlarda olduğu gibi Filistin'de de iktidarının zafiyete uğradığı dikkati çeken bir husustur.

Tartışmanın gözler önüne serdiği diğer bir boyut, Filistin'de Siyonistlerin, Yahudi devletine giden yolda kat ettikleri mesafedir. Bu sürecin en önemli ayaklarından biri bölgede giderek artan Yahudi nüfusu olmakla beraber, diğer bir ayağı da bu nüfusun niteliği ile ilgilidir. Bu tartışmalar, Siyonistler başta olmak üzere Yahudilerin ulusal bir bilince sahip olduğunu da göstermiştir. Zira ulusal bilincin en önemli öğelerinden biri dilde birliktir. Yahudi grupları arasındaki farklı politik eğilimleri gün yüzüne çıkaran dil kavgası, orta ve uzun vadede dil birliğine önem veren Siyonistlerin zaferiyle sonuçlanmıştır. Savaş sonrasında, Albert Einstein'ın da ziyaret ettiği *Technion*, eğitimine bundan böyle İbranice dilinde devam edecektir. Ancak Yerel Yahudi grupların ve batı Avrupa kökenli Yahudilerin, Siyonistlerin politikalarından rahatsız oldukları ve onları radikal buldukları altı çizilmesi gerekli diğer bir husustur.

Sonuç itibariyle bugün İsrail'in en önemli üniversitelerinden biri olan ve Nobel ödüllü bilim insanlarını da barındıran *Technion*'un kuruluş sürecinde yaşanan *Dil Kavgası*, henüz Osmanlı idaresi altındayken Filistin'de yoğun faaliyet gösteren Siyonistlerin zaferiyle sonuçlanmıştır. Siyonistlerin bu dil zaferi, İsrail devletinin kurulmasından önce, Yahudi ulusal bilincinin gelişimi açısından önemli bir kilometre taşı olmuştur.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

Politisches Archiv des Auswärtigen Amts / Konstantinopel-Ankara

“Der Kampf um die hebräische Unterrichtssprache”, *Osmanische Lloyd*, in *AAPA*, nr.392, 20
Dezember 1913.

Schmidt, in *AAPA*, nr.392, Jerusalem, den 16 Dezember 1913.

in *AAPA*, nr.392, Haifa, den 17 November 1913.

Heinrich Brode, in *AAPA*, nr.392, Jaffa, den 24 November 1913.

Schmidt, in *AAPA*, nr.392, Jerusalem, den 24 November 1913.

Löyrtved Hardegg “Unter Bezugnahme auf den Bericht von 8. August 1913”, in *AAPA*, Jn Nr.
2026.”, nr.392, Haifa, den 10 November 1913.

İkincil Literatür

ALKAN, Necmettin, “Dış siyasetin bir aracı olarak hükümdar gezileri: Kaiser II. Wilhelm’in
1898 şark seyahati”, *Osmanlı Araştırmaları XXXI*, İstanbul, 2008.

ARSLAN, Ali, *İkinci Yahudi Göçü. Avrupa’dan Türkiye’ye*, Paraf, İstanbul, 2010.

BARR, James, *Kırmızı Çizgi, Paylaşılmayan toprakların yakın tarihi*, (Çev. Ekin Can Göksoy),
Pegasus Yayınları, İstanbul, 2016.

BUBER, Martin, Berthold Feiwel, Chaim Weizmann, *Bet Sefer Gavao Yehudi*, Geneva-Lausanne:
1902.

DENNIS, Kurzon, “The Language War: Hebrew and Other Languages in Pre-First World War
Palestine”, *The Studies on the Hebrew Language*, Cambridge Scholars Publishing,
Newcastle upon Tyne, 2014.

DORI, Yaakov, “Technion, Israel Institute of Technology”, *Encyclopaedia Judaica*, Fred Skolnik
ve Michael Berenbaum (Ed.), Cilt: 19, Keter Publishing House, Detroit.

ELMACI, Mehmet Emin, *II. Meşrutiyet’ten Lozan’a kapitülasyonlar*, yayınlanmamış doktora
tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2001.

FALK, Ze’ev Wilhem, “Hilfsverein der deutschen Juden”, *Encyclopaedia Judaica*, Fred Skolnik
- Michael Berenbaum (Ed.), Cilt. 9, Detroit: Keter Publishing House, 2007.

FROMKIN, David, *Barışa son veren barış. Modern Ortadoğu nasıl yaratıldı? 1914-1922*, (Çev.
Mehmet Harmanacı), Sabah Kitapları, İstanbul.

HANEMAN, Frederick T, “Ginzberg, Louis”, *The Jewish encyclopedia*, New York, London:
Funk and Wagnalls, 1901-1906.

REINHARZ, Jehuda, *Dokumente zur Geschichte des deutschen Zionismus 1882-1933*, Mohr,
Tübingen, 1981.

RODRIGUE, Aron, *Türkiye Yahudilerinin batılılaşması. Alliance okulları 1860-1925*, (Çev.
İbrahim Yıldız), Ayraç Yayınevi, Ankara, 1997.

İnternet Kaynağı:

<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/judaica/ejud_0002_0020_0_20075.html> Erişim
Tarihi: 20.7.2015.